

*Балабан О. О.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри загального мовознавства і германістики**Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

## КАТЕГОРІЯ КІЛЬКОСТІ ЯК КОГНІТИВНО-СЕМАНТИЧНА УНІВЕРСАЛІЯ У СПОРІДНЕНИХ МОВАХ (АНГЛІЙСЬКА, ФРАНЦУЗЬКА, УКРАЇНСЬКА, РОСІЙСЬКА)

**Анотація.** Статтю присвячено опису однієї з основоположних категорій буття та пізнання – категорії кількості – у таких споріднених мовах, як англійська, французька, українська, російська. Це одна з найбільш загальних категорій мислення сучасної людини. Вона є необхідним елементом пізнання, пронизує всі сторони людської діяльності, як практичної, побутової, так і науково-пізнавальної, а також універсальна логічна категорія, необхідний ступінь пізнання.

Мовна категорія кількості – це результат складної, інколи суперечливої, взаємодії об'єктивного світу й людської свідомості. У процесі аналізу мовних засобів вираження категорії кількості виявляються суперечності не лише логічного, а й граматичного плану, що є підтвердженням того, що закони розвитку категорії кількості в об'єктивному світі, свідомості та мові різняться. Відомо, що дискретна кількість знаходить своє вираження як у формуванні в мові кількісних та порядкових числівників, так і у граматичній категорії числа.

Виникнення та становлення даної категорії невід'ємно пов'язано зі становленням та формуванням мислення людини у процесі її трудової діяльності, передусім із поступовим переходом мислення від чуттєво-конкретного до абстрактного.

Зазначається, що наявність семантичних категорій у процесах мислення передумовлює включення даного об'єкта пізнання до людської діяльності, зв'язок категорій, що розглядаються істотністю людини, тобто враховується специфіка гуманітарного пізнання та його об'єкта. Насамперед це результат практичного ставлення людини до світу, інструмент його пізнання і пояснення. Наявність категорії кількості в більшості індоєвропейських мов і ті спільні понятійні функції в мовах, що досліджуються, а саме нейтралізації, семантичної/асемантичної транспозиції, дистинктивної та сигніфікативної, дають можливість вважати дану категорію когнітивно-семантичною універсалією.

**Ключові слова:** категорія, кількість, когнітивно-семантична універсалія, нейтралізація, семантична / асемантична транспозиція, дистинктивна та сигніфікативна функції.

**Постановка проблеми.** Однією з основоположних категорій буття та пізнання є категорія кількості – одна з найбільш загальних категорій мислення сучасної людини. Вона є необхідним елементом пізнання, пронизує всі сторони людської діяльності, як практичної, побутової, так і науково-пізнавальної. Це універсальна логічна категорія, необхідний ступінь пізнання.

Ця категорія наскрізно представлена і в усій системі мови: у її лексичі, граматиці. Зміст даної категорії – це єдність дис-

кретної (перервної) та недискретної (неперервної) кількості. Перша з них визначається за допомогою лічби, а друга – вимірювання [11, с. 227].

Відомо, що дискретна кількість знаходить своє вираження як у формуванні в мові кількісних і порядкових числівників, так і у граматичній категорії числа. Опис граматичної категорії числа, її форм у мові розглядається у працях багатьох науковців [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10].

**Метою статті** є опис категорії кількості як когнітивно-семантичної універсалії у споріднених мовах. Досягнення загальної мети передбачало виконання таких **завдань**: 1) розглянути кількісність як одну з основних категорій пізнання та когнітивно-семантичну універсалію у споріднених мовах; 2) проаналізувати понятійне та функціональне вираження цієї категорії в таких мовах, як англійська, українська, російська.

**Виклад основного матеріалу.** «Кількість – філософська категорія, що виражає зовнішню визначеність об'єкта: його величину, число, об'єм, ступінь розвитку властивостей тощо» [7]. Як і будь-яка логіко-граматична категорія, кількість у тому чи іншому аспекті знаходить своє втілення в усіх мовах. Однак досліджувана мовна категорія має унікальну понятійну основу, завдяки чому вона має різноманітні засоби репрезентації залежно від особливостей конкретної мови.

Мовна категорія кількості – це результат складної, інколи суперечливої, взаємодії об'єктивного світу й людської свідомості. У процесі аналізу мовних засобів вираження категорії кількості виявляються суперечності не лише логічного, а й граматичного плану, що є підтвердженням того, що закони розвитку категорії кількості в об'єктивному світі, свідомості та мові різні.

Ще М. Марр [9] називав числівники «міжнародною категорією мови», підкреслюючи їхню виняткову роль у спілкуванні. Продукт цивілізації, сучасна числівникова система з'явилась у результаті давньої та тривалої традиції взаємодії мов та їх носіїв. Без наявності співвідносних величин не міг відбуватися в давнину спочатку еквівалентний обмін, а потім і торгівля. Торговельні, культурні, політичні стосунки сприяли уніфікації засобів вираження кількості.

Уявлення про число і кількість у кожний історичний період, у кожному епоху органічно входили в загальне коло поглядів на природу, на людину і суспільство, разом із цими поглядами дійшли до наших часів. Поряд із культурною, філософською традицією в поглядах на число як на явище таємниче, містичне здавна існувала схожа традиція й у глибинах свідомості.

Виникнення та становлення даної категорії невід'ємно пов'язано зі становленням та формуванням мислення людини

у процесі її трудової діяльності, насамперед із поступовим переходом мислення від чуттєво-конкретного до абстрактного. «Слід враховувати тривалий історичний розвиток абстракції числа, неподільно пов'язаного з абстрагованим мисленням загалом» [7, с. 79].

Унаслідок розвитку трудової діяльності, із залученням до неї все більшої кількості різноманітних предметів з'являється потреба в узагальненні, що знаменує перехід від чуттєво-конкретного до абстрактного, від особливого до загального. Людина починає групувати предмети та явища за якимись загальними ознаками або функціями, відбувається виокремлення категорій кількості та якості.

У цей час відбувається докорінний злам у мисленні людей, які починають усвідомлювати себе індивідами, виокремлювати себе в середовищі собі подібних і протиставляти себе іншим членам суспільства.

Отже, виникає нове протиставлення: одиничного – множинному або загальному; однієї людини – людській спільноті, одного предмета – групі предметів або цілому класу даних предметів.

Для більшості іменників англійської мови форма однини представлена нульовою флексією або самою формою слова, якщо показником числа слугує чергування морфеми (*foot – feet*). Формальним показником множини є морфема *-e (s)*, яка приєднується до основи іменника (*book – books, university – universities*). Трапляються іменники з омонімічними формами однини та множини: *one deer – five deer*. Іменники англійської мови, що мають латино-грецьке походження, зберегли форму множини вихідних мов: *datum – data, oasis – oases*. Існують також і суплетивні форми для вираження категорії числа (*a person – people*).

Грамаітична форма однини може позначати множинність (*the kangaroo is found in Australia*), а форма множини може вказувати на одиничність (*the Netherlands, billiards*).

До групи *singularia tantum* належать абстрактні поняття (*happiness, joy*), назви речовин (*sugar, flour*), назви окремих небесних тіл (*Moon, Sun*), назви сторін світу (*South, North*), деякі збірні іменники (*crew, family, police*).

Наступна група іменників теж не змінюється за кількісним показником, так звана *pluralia tantum*. В англійській мові це іменники, що позначають предмети, які складаються з неподільних частин (*scissors, trousers, pajamas*), назви наук (*linguistics, mathematics*), збірні іменники (*customs*).

У грамаітиці англійської мови також існує поняття «нульовий артикль», який подібно до означеного та неозначеного артиклів може мати семантичне навантаження, наприклад, іменники *snow, beauty* в однині з нульовим артиклем мають узагальнене значення з відтінком збірності (*We had snow in May this year. The snow is beginning to melt.*). Форма однини з нульовим артиклем вказує на саме існування предмета або явища, тому перебуває на високому рівні абстракції.

Дієслова англійської мови маркують однину тільки у третій особі однині закінченням *-(e) s* у презантній формі неозначеного часу (Present Indefinite Tense).

Натомість прикметники не мають цієї категорії в англійській мові. А числівники представлені двома розрядами: кількісними (*one, two, three* etc.) та порядковими (*first, second, third* etc.).

У французькій мові розрізняють два числа: однину (*le singulier*) та множину (*le pluriel*). Категорія числа виражається

в більшості випадків формами артикля або закінченнями. У французькій мові категорія числа виявляє деяку своєрідність, особливо щодо способів її вираження та змістової сторони іменника. Насамперед це стосується її нерегулярного вираження, особливо в усному мовленні, наприклад, число іменника дуже часто визначається не за морфологічними ознаками, а за синтаксичними (службові слова, узгодження). Що стосується змісту, то специфіка категорії числа у французькій мові створюється за допомогою часткового артикля, з яким вона тісно змикається, тому що категорія числа й артикль функціонують на основі тієї самої семантичної опозиції: злічувальність та незлічувальність.

На письмі найпоширенішим засобом вираження числа є аглютинація *-s (x)* до форми числа: *table – tables; jeu – jeux*. Та є ще такі способи, як: а) внутрішня флексія: *travail – travaux*; б) аналогічний спосіб за допомогою слів: *unevoix – desvoix*; в) суплетивізм: *oeil – yeux*.

Головним способом вираження числа іменника є артикль. Однак він поділяє ці функції з іншими детермінативами та прикметниками, які іноді позначають категорії і більш точно, ніж артикль. Наприклад: *les élèves, des élèves obéissantes*. Артикль зберігає більшу структурну самостійність: він може відокремлюватися від іменника означенням: *C'était donc ledimanche matin, vers un peu plus de dishours*; замінюються: *le titulaires decomptecindi querront lenom de la ou des personnes auprobite de quileschéques doivent être établis*. Артикль не є частиною форми іменника. Детермінативи відіграють важливу роль в організації семантичної структури.

В основі категорії числа є поділ зовнішніх об'єктів на злічувальні та незлічувальні. Категорія числа є семантичною для іменників, що позначають дискретні злічувальні об'єкти: *un chien – des chiens*. Для іменників, що позначають незлічувальні об'єкти, форма числа є асемантичною.

Дискретність або недискретність виражається синтаксичними засобами (видами артикля) – однина і множина, а також морфологічним, за допомогою детермінативів. Артикли виражають водночас значення детермінації, дискретності та числа. У цьому виявляється специфіка французької мови, де ці три значення тісно пов'язані одне з одним, тому аналіз категорії числа без артикля неможливий. Можна вважати, що в сучасній французькій мові категорія числа залишається бінарною. Іменники виступають у злічувальному значенні (*pirre – окремиї камінь*) або в незлічувальному недискретному (*pierre – матеріал*), у першому випадку вони можуть набувати форми однини або множини.

Протиставлення в категорії числа виражені опозиціями: 1) глобальність / різноманітність. Однина завжди пов'язана із глобальністю, множинність – із різноманітністю; 2) однорідність / різноманітність. Множина може вказувати на безліч як різних, так і однакових предметів, причому точне значення можна зрозуміти лише із ситуації; 3) множина деяких явищ може позначати водночас їх кількість і тривалість у часі, змінюваність та неодноразовість. Наприклад, фразу *il a eutroischiens* можна зрозуміти й так, що собаки жили в нього одна після іншої (не тільки одночасно); 4) поняття безлічі пов'язано з поняттям «значущість», що переходить у поняття «інтенсивність».

Злічувальні та незлічувальні іменники. Основні функції числа проявляються в опозиції «однина – множина» (*Je vois un chien – Je vois ces chiens*).

Функція нейтралізації проявляється: 1) у вираженні узагальненого значення у прислів'ях. Звичайно використовується форма однини: *L'homme est qu'un roseau, mais c'est un roseau pensant*, але можливе вживання множини: *Les hommes sont mortels*; 2) якщо кількість не має принципового значення; 3) у дистрибутивному значенні; 4) у фразеологічних виразах: *être sur pied*.

Семантична транспозиція форм числа відбувається, якщо: 1) множина іменників набуває збірного значення: це властиво назвам націй і професій (*Les Français, les étudiants*, порівн. – *студентство*), тварин (*les cétacés*), плодів, рослин, продуктів (*tarte aux framboises; les meubles*); 2) однина може виражати сингуляризацию: *un pois – горошина (Des pois – горох); une carotte – морква (des carottes – морква)*.

Асемантична функція притаманна деяким іменникам, що позначають переважно предмети, які складаються з парних частин, мають форму множини (*pluralia tantum*); *ciseaux, tenailles, lunettes, armes*.

Дистинктивна функція та лексикалізація проявляються в тому, що в різних формах числа слова можуть мати різні значення: *ciseaux – ножиці, ciseaux – різець; parent(s) – родич, parents – батьки*.

Незлічувані іменники – це такі іменники, що не мають форми множини, оскільки не можуть утворювати безлічі предметів, уживаються лише в однині. Показником (*la quantité non nombrables*), що позначає невизначену кількість однорідної нерахованої речовини або ознаки, є частковий артикль *du, de, la (del)*; *le lait-dulait, la viande – de la viande, le courage – du courage, la joie – de la joie*. Збірні іменники вживаються переважно в однині: *la population, le feuillage*, але можуть мати обидві форми числа: *la colonnade – les colonades; un troupeau – des troupeaux*.

Семантична транспозиція відбувається за вживання форми множини, з такими іменниками можливі два випадки: а) значення слова не змінюється, але його вживання набуває деякого стилістичного відтінку; б) множина свідчить про заміну значення слова.

Семантичні зміни характерні, наприклад, коли проміжне положення мають слова, що позначають прояв якості чи властивості: *dire des imprudences heurter à des difficultés*. Значні семантичні зрушення спостерігаються в таких випадках: 1) одичні імена *les de Mars (= супутники)*; 2) власні імена, які позначають властивості, що пов'язують із певною особою (*Les Molières sontrares*); її здобутками (*des Corots*); 3) речовинні імена, що позначають сорти, різновиди речовини (*une assiette de viands froides – м'ясне асорті*); вироби з неї (*des bronzes anciens*); її частки (*des poissières – порошини*); 4) абстрактні іменники можуть позначати конкретні прояви властивості або якості (*des sottises – дурні вчинки*).

Сигніфікативна функція – розрізнення лексико-граматичних розрядів іменників за ознакою розчленованості / нерозчленованості охоплює весь масив іменникових слів української мови. На відміну від номінацій дискретних предметів, які утворюють корелятивні форми однини і множини, іменники зі значенням недискретної (нерозчленованої) множинності мають лише одну форму: однини (*singularia tantum*) або тільки множини (*pluralia tantum*). Семантика множинності в сингулятивах і плуративах реалізується як нерозчленована сукупність, що підлягає не кількісному обліку, а сумарному вияву маси

речовини (*просо, молоко, мушва, солодоці, дріжджі*); парність (*ковзани, окуляри*) або один предмет, складений із кількох деталей (*двері, граблі*).

Субстанційний зміст таких лексем у граматичній формі числа варіюється в різних лексико-граматичних розрядах. Одні з них мають форму лише однини зі значенням «індивідуальний» (класні назви), інші позначають сукупну, неподільну множинність субстанції (матеріально-речовинні), а деякі – збірність як неліновану, неозначену множинність істот, рослин, парність предметів тощо. Іменники, які на словниковому рівні мають тільки одну числову форму, кваліфікуються як слова з неповною числовою парадигмою. Часткове обмеження, що накладається на творення корелятивних морфологічних форм числа в сингулятивах і плуративах, пов'язується з похідністю форми однини та множини. У назвах конкретних предметів первинною є форма однини, а множина – похідною формою того самого слова.

Первинною є і форма однини в сингулятивах, яка є маркером сукупності, неозначеної множинності, абстрактності, збірності, індивідуальності (*горох, срібло, цегла, щастя, рідня, Сатурн*). Для плуративів первинною є форма множини зі значенням необчислюваної, неподільної сукупної множинності, абстрактності, парності або одного предмета складної будови (*люди, канікули, висівки, заздрощі, вила, шахи*). Наприклад, у назвах етнічних груп – племен, народів, національностей – первинною є форма множини, яка означає сукупну множинність (*єтруски, поляни, українці, грузини, мордва*). Похідна від таких іменників форма однини можлива як позначення одиничних осіб, виділених із сукупної множинності. Вона є вторинною і характеризується здатністю до словотвірної кореляції за ознакою належності до статі, а від одиничних – здатністю творити форми обох чисел: *українець – українці, українка – українки*.

Загалом граматичний зміст категорії числа іменників української мови становлять: 1) домінуюча семантична і 2) структурна функції. Сигніфікативна функція числа, за якою іменники класифікуються на лексико-граматичні розряди, репрезентує кількісні значення на опозиції обчислюваних / необчислюваних субстанцій, до якої долучаються значення референційні (означена / неозначена кількість, множинність) та специфічне вираження множинності (сукупність, збірність, парність, одиничність, виділена з неподільної маси). Семантична домінуюча в категорії числа не дає підстав розглядати її як словотвірну, хоча у структуруванні змісту іменника вона бере участь, як і категорія роду в назвах істот / неістот. Якщо словотвірні значення у слові уточнюють лексичні, то значення числа виражає його граматичні смисли, які об'єктивуються в синтаксичних конструкціях, відображають семантичну ознаку кількісного вияву субстанційного змісту і зв'язки іменника з іншими словами. Структурна функція категорії числа іменників виявляється в можливості зв'язку їх із дієсловом-присудком та з іншими (переважно узгоджуваними з ним) словами – поширювачами предикативної основи речення. До іменників однинної форми (*singularia tantum*) належать: а) слова з речовинним значенням (*борошно, сіль, пиво, молоко, сталь, вапно*); б) слова зі збірним значенням (*ректорат, учительство, адвокатура, дрібнота, рідня, вишняк, верб'я*); в) назви абстрактних понять (*молотьба, жовтизна, курява, тиша, змагання, блиск, радість, дружба, садівниц-*



тво, успішність, рань). Виражаючи інші семантичні відтінки, окремі слова однинної форми можуть виступати у формі множини, наприклад: іменники з речовинним значенням на позначення сортів, гатунків (*вина, води, масла, сталі, ґрунти, солі*) або іменники абстрактного значення, коли вони виражають конкретний вияв почуттів, стану чи ознаки, властивості (*болі, печалі, висоти, злети, глибини, світи*). Однинну форму мають також іменники – власні назви: *Дмитро, Василина, Шевченко, Смотрич, Харків*. Проте й ці іменники можуть мати множинну форму, коли позначають однорідні поняття: Шевченки, Василі. Значення числа в однинних іменниках виражається за допомогою відмінкових флексій, у множинних – показником числа часто виступає також перенесення наголосу (*глибина – глибини, висота – висоти, пісок – піски, масло – масла*). До іменників множинної форми (*pluralia tantum*) належать: а) назви конкретних предметів парної або симетричної будови: вила, ворота, кайдани, куранти, ножиці, ковзани, штани, ночви; б) назви предметів, що сприймаються як сукупність, збірність: *кучері, нутроці, шахи*; в) назви речовин, залишків тощо: *вершки, ліки, дріжджі, консерви, згребини, покидьки, висівки*; г) назви дій, процесів, станів: *вибори, проводи, збори, піжмурки*; г) назви часових понять: *канікули, роковини, сутінки*; д) деякі географічні назви: *Чернівці, Житні Гори, Карпати, Дунаївці*. Іменники множинної форми, що означають конкретні предмети і семантично виражають однинність (порівняйте: *двері – одні двері, ножиці – одні ножиці, шаровари – одна пара шароварів*), можуть виражати граматичне значення множини синтаксично, сполучаючись зі збірними числівниками (*двоє дверей, п'ятеро ножиць, шестеро шароварів або шість пар шароварів*). До іменників множинної форми наближаються за значенням і ті однинні іменники, що утворюють множину зі зміною семантичного відтінку, наприклад: *матеріали, коштовності, грязі, каплі, вина*. Граматичне значення числа в іменниках множинної форми знаходить прояв у відмінкових флексіях множини та через синтаксичний зв'язок іменника із числівником.

Категорія числа в російській мові також бінарна, словозмінна, змістова, непослідовно корелятивна, мається на увазі, стосовно категорії числа, що російські іменники не завжди мають співвідносні форми однини або тільки у формі множини. Однина та множина в російській мові також протиставляється за допомогою двох приватних парадигм відмінювання (відмінкових форм однини та множини), усереднені яких однойменні відмінки мають різні флексії. У всіх іменників, що протиставляються за числом, системи відмінникових флексій однини та множини різняться залежно від типу відмінювання, у ряді слів в однині, крім системи флексій, розрізняються й основи; для деяких слів у формах однини та множини характерна різниця в наголосі.

Залежно від того, до якого лексико-граматичного розряду належить іменник, усі іменники поділяються на слова, які мають форми однини або множини, та слова, що мають форми тільки однини та тільки множини. З найбільшою послідовністю позначення однини та множини представлено в іменниках – назвах конкретних предметів, як істот, так і неістот. Іменники, лексичне значення яких не передумовлює протиставлення за ознакою «однина – множина» (назви абстрактних якостей і дій, речовин, сукупностей предметів тощо), мають форми або тільки однини, або тільки множини, що рідше.

Узагальнюючи, зазначимо, що засобами вираження значень числа (кількості) у російській мові слугують: флексії (*книги, дама*); 2) флексії й основоформуючі суфікси зі значенням множинності (*лист, листья*); 3) зміна афіксів у низці іменників разом із флексією, наприклад, в однині – *медвежонок*, множина – *медвежата*; 4) засоби значення можуть виражатися суплетивно (за допомогою іншої основи): *человек – люди, ребенок – дети*.

В іменниках, що мають співвідносні форми однини та множини, виокремлюється низка значень: 1) значення однини. У такому разі форма однини називає один окремий предмет, наприклад: *сосна, кукла*; 2) узагальнено-збірне значення. Це значення пов'язано з немаркованим уживанням форм однини в російській мові. Ця форма є слабкою і може вказувати на множинність, на безліч предметів або клас предметів загалом: *Рыба вышит жабрами. Рыба* – однина, але описує клас; 3) єдине дистрибутивне (розподільне). Форма однини в такому разі виступає замість форм множини і вказує на предмет, який водночас є в багатьох: *Откройте учебник на странице 23. Присутствующие повернули голову к двери*.

**Висновки.** Отже, існування семантичних категорій у процесах мислення передумовлює включення даного об'єкта пізнання до людської діяльності, зв'язок категорій, що розглядаються істотною людиною, тобто враховується специфіка гуманітарного пізнання та його об'єкта. Насамперед це результат практичного ставлення людини до світу, інструмент його пізнання і пояснення. Наявність категорії кількості в більшості індоевропейських мов і ті спільні понятійні функції в досліджуваних мовах, а саме нейтралізації, семантичної / асемантичної транспозиції, дистинктивної та сигніфікативної, дають можливість уважати дану категорію когнітивно-семантичною універсалиєю.

Перспективним уважасмо дослідження інших категорій буття з понятійних позицій та процесу їх формування, закріплення та вживання в мові.

#### Література:

1. Акуленко В. Категорія кількості в сучасних європейських мовах. Київ : Наукова думка, 1990. 182 с.
2. Арполенко Г., Городенська К., Щербатюк Г. Числівники української мови. Київ : Наукова думка, 1980. 239 с.
3. Вихованець І. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ : Наукова думка, 1988. 256 с.
4. Городенська К. Виразення неозначеної кількості засобами української мови. *Мовознавство*. 1978. № 4. С. 18–24.
5. Дегтярев В. Категорія числа в слов'янських мовах. Ростов-на-Дону : Рост. гос. ун-т, 1982. 320 с.
6. Дмитрук В. Квантитативні слова в сучасній українській мові : автореф. дис. ...канд. філол. наук. Кіровоград, 1998. 17 с.
7. Есперсен О. Філософія граматики. Москва : Изд-во иностранной литературы, 1958. 400 с.
8. Категорія кількості в сучасних європейських мовах / В. Акуленко і др. ; АН УРСР, кафедра іноземних мов. Київ : Наук. думка, 1990. 284 с.
9. Марр М. Вибрані твори. Проблеми граматики. Київ, 1938. Т. 2. С. 13–33.
10. Медведь Е. Категорія квантитативності в мовній картині світу. *Мова і культура*. Київ : ВД Дмитра Бураго, 2009. Т. 2 (127). Вип. 12. С. 9–15.
11. Смирницький А. Морфологія англійської мови. Москва : Литература на іноземних мовах, 1959. 440 с.

**Balaban O. The category of quantity as cognitive and semantic universal in related languages (English, French, Ukrainian, Russian)**

**Summary.** The article presents the survey on to one of the fundamental categories of being and knowledge, that is the category of quantity in such related languages as English, French, Ukrainian, and Russian. This is one of the most General categories of modern human thinking. It is a necessary element of knowledge, permeates all aspects of human activity, both practical, everyday, and scientific-cognitive, as well as a universal logical category, a necessary stage of knowledge.

The language category of quantity is the result of a complex, sometimes contradictory, interaction between the objective world and human consciousness. In the process of analysis of the language means of expressing the category of quantity there are found some contradictions not only logical, but also grammatical ones, which confirms that the laws of the development of the category of quantity in the objective world, consciousness and language are different. It is known that a discrete number finds its expression in the formation

of quantitative and ordinal numerals in language, as well as the grammatical category of a number.

The emergence and formation of this category is inherently connected with the formation of human thinking in the course of his work and development, first, with the gradual transition of thinking from the sensually concrete to the abstract.

It is noted that the existence of semantic categories in the processes of thinking prerequisites inclusion of this object of knowledge in human activity, the relationship of categories, are considered essential to the person, that is, the specificity of humanitarian knowledge and its object is taken in to account. First of all, it is the result of a person's practical attitude to the world, an instrument of his knowledge and explanation. The presence of the quantity category in most Indo-European languages and the General conceptual functions in the languages studied, namely, neutralization, semantic / assemblic transposition, distinctive and significative, make it possible to consider this category a cognitive-semantic universal.

**Key words:** category, quantity, cognitive and semantic universal, neutralization, semantic / asemantic transposition, distinctive and significative functions.